

Op zoek naar het verleden van Dilbeek: archeologisch noodonderzoek op de verkaveling Wolsemveld

Dirk Pauwels (VIOE)

In de Centrale Archeologische Inventaris van Vlaanderen is het grondgebied van Dilbeek, en enigermate zelfs gans Vlaams-Brabant ten westen van Brussel, nog een grote lege vlek voor ongeveer alle periodes. Zelfs de welbekende Romeinse *vici* Kester en Asse zijn, afgezien van hun ligging en gegevens uit enkele beperkte observaties, in feite archeologisch nauwelijks bekend. In april 2006 voerden erfgoedconsulenten van het agentschap R-O Vlaanderen (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap), in het kader van de bouwaanvraag van de intercommunale Haviland voor de sociale verkaveling Wolsemveld, een proefsleuvenonderzoek uit op het terrein aan de Smissenbosstraat, op de zuidoostelijk georiënteerde noordflank van de gelijknamige beek. Op basis van de resultaten hiervan, grondsporen en scherven handgevormd ijzertijdaardewerk (w.o. een randscherf met opstaande rand en een rij vingertopindrukken op de schouder) alsook Romeinse dakpanfragmenten, werd het VIOE gevraagd het vervolgonderzoek uit te voeren in een als prioritair omschreven deel van de verkaveling. Vermits dit onderzoek het potentieel inhield de bovenvermelde kennislacune enigszins op te vullen en misschien zelfs voor bijv. het protohistorische aardewerk een soort regionale documentatiesite te creëren, ging het VIOE op dit verzoek in en voerde tussen juni en augustus met logistieke ondersteuning van de gemeente Dilbeek en de intercommunale Haviland, en met de hulp van vrijwilligers en studenten van de verschillende universiteiten, een archeologisch onderzoek op de verkaveling uit.

Een deel van terrein was reeds door rioleringswerken verstoord, en de zone van een parallel hiermee verlopende werfweg bleef verstoken van enig onderzoek. In eerste instantie werd aan de NO zijde van het verkavelingsterrein een areaal van ca 2200 m² aan weerszijden van de werfweg vlakdekkend onderzocht. Hierop aansluitend werd het hoogst gelegen deel van het terrein, dat niet door het verkennend onderzoek was onderzocht, door middel van 3 bijkomende proefsleuven gecontroleerd. Op deze manier is uiteindelijk ongeveer het hele verkavelingsterrein hetzij gesondeerd hetzij opgelegd voor opgraving.

De 5 werkputten vormen in feite twee lange stroken opgraving aan weerszijden van de werfweg die het terrein in de lengte doorkruist. Algemeen gesproken bevatten de werkputten ten Z van de weg beduidend meer grondsporen, terwijl de densiteit van de sporen over het terrein ook van W naar O afneemt.

Een groot aantal van de geregistreerde sporen zijn als boomvallen te interpreteren. Sommige hiervan dateren in of zelfs van vóór de Romeinse periode. Het oudste artefact afkomstig van de site dateert nog van veel vroeger. Het is een prachtige silex pijlpunt die in het (laat)neolithicum – vroege bronstijd kan gedateerd worden (fig 1). In Dilbeek kwam deze punt weliswaar niet duidelijk niet in zijn oorspronkelijke context, tevoorschijn, maar in de vulling van een kuil die voor het overige enkel Romeins vondstmateriaal bevatte.

Slechts een drietal kuilen, waarvan er twee van het zgn. klokvormige type, leverden protohistorische nederzittingsresten zoals een spinschijfje, verbrande silexfragmentjes, verbrande leem en vanzelfsprekend handgevormd gebruiks aardewerk op. Gezien de beperkte hoeveelheid en de fragmentatie van de scherven, waarbij het zoals zo vaak ook nog voornamelijk om wandscherven gaat, is een verfijndere toewijzing dan aan de ijzertijd nog niet echt haalbaar. Zowel dikwandige als dunwandige, besmeten als gegladde, afgeronde als geknikte vormen zijn vertegenwoordigd. Eén kuil bevatte scherven van een handgevormde onversierde, geknikte kom met een opstaande schouder en een licht uitstaande afgeronde rand die voor driekwart terug kon worden geassembleerd. Dit type kom kan in de midden ijzertijd (500-250 v. Chr.) worden gedateerd.

Een aantal kuilen leverden een staalname van Romeins aardewerk op. Wij vermelden hier slechts één ondiep bewaarde kuil – die ook de silex pijlpunt bevatte - met een houtskoolrijke laag waarin o.m. fragmenten van ruwwandige kookpotten met omgeslagen rand in diverse baksels, van deksels, een ingeknepen tuit van een kan, van een *terra sigillata* kom type Drag. 31 (2de helft 2de eeuw – 3de eeuw na Chr.) en van een beker met schuinvernauwde hals (ca 150-300 na Chr.). Een belangrijke aanwijzing voor de Romeinse occupatie van de site kon enkel in de laatste dagen van de opgraving worden onderzocht. Aan de zuidrand van het terrein kon over een lengte van ca 20 m en een breedte van 2 m een 20 tot 60 cm dik dakpanpakket worden geregistreerd. In het profiel is duidelijk hoe een aantal kuilen/greppels met de dakpannen zijn opgevuld. De aanwezigheid van brandsporen op enkele plekken in de dakpanconcentratie doet vermoeden dat wij hier hoogstwaarschijnlijk te maken hebben met de puinlaag van een Romeins gebouw dat zich nog verder zuidwaarts van de opgraving, dicht bij de Smissenbosbeek, schuilhoudt. Deze dakpanlaag kon beperkt worden bemonsterd: behalve wat kleine aardewerkfragmenten werd een sample van dakpanvormen en -baksels ingezameld. Met de netvermelde kuil en dit dakpanpakket bevinden wij chronologisch aan het einde van de Romeinse aanwezigheid ter plaatse. Dat het Wolsemveld sporen van een protohistorische en Romeinse nederzetting heeft opgeleverd staat buiten kijf, ook al zijn de resten hiervan beperkt. De proefsleuven hogerop op het terrein hebben uitgewezen dat hier geen indicaties zijn voor bewoning, hoewel deze leegte natuurlijk ook aan een intensievere erosiewerking te wijten kan zijn. Het terrein ten zuiden van de verkaveling daarentegen bevat zonder enige twijfel nog meer resten van, op zijn minst, de Romeinse occupatie bij de Smissenbosbeek.